

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

พ.ศ. ๒๕๔๑

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ซึ่งใช้แก่บุคคลทั่วไปที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๑ (๘) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี จึงวางระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า "ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย พ.ศ. ๒๕๔๑"

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ เป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย พ.ศ. ๒๕๓๖

บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ มติคณะรัฐมนตรี และคำสั่งอื่นใดที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ ๔ ระเบียบนี้กำหนดให้ใช้แก่บุคคลทั่วไป ส่วนการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ของพระบรมวงศานุวงศ์ให้เป็นไปตามพระราชนิยม

ข้อ ๕ ให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้รักษาการให้เป็นไปตามระเบียบนี้ โดยให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีดำเนินการเกี่ยวกับปัญหาในทางปฏิบัติตามระเบียบนี้ หากไม่ได้ข้อยุติ ให้นำเสนอนายกรัฐมนตรีเพื่อวินิจฉัย คำวินิจฉัยของนายกรัฐมนตรีให้ถือเป็นที่สุด

หมวด ๑

บททั่วไป

ข้อ ๖ ตามระเบียบนี้ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้หมายความถึงเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย และเหรียญราชอิสริยาภรณ์ไทย เว้นแต่จะได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

ข้อ ๗ ลิทธิชของบุคคลในการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ แพรแถบย่อของเครื่องราชอิสริยาภรณ์และตุ้มเสื่อเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในประเภท ตระกูล และชั้นตราใด ให้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้น ๆ

ข้อ ๘ การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้ประดับตามที่หมากำหนดการหรือกำหนดนัดหมายของทางราชการระบุไว้ โดยให้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้น ๆ ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องลำดับเกียรติเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทยและที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้

ข้อ ๙ เครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานแก่บุรุษ แบ่งตามชนิดและลักษณะของการประดับ โดยเรียงตามประเภท ตระกูล และชั้นตราสูงสุด ตามลำดับ ดังนี้

ก. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดมีสายสะพายมีดารา ได้แก่

(๑) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชไมตรามภรณ์ (มีสายสร้อย)

(๒) เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ ฝ่ายหน้า (มีสายสร้อย)

(๓) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์ฝ่ายหน้า

(๔) เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า ฝ่ายหน้า ชั้นที่ ๑ ชนิดที่ ๑ (ปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษ) /มีสายสร้อย)

(๕) เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า ฝ่ายหน้า ชั้นที่ ๑ ชนิดที่ ๒ (ปฐมจุลจอมเกล้า) /มีสายสร้อย)

(๖) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี ชั้นที่ ๑ (เสนาภคบดี)

(๗) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นสูงสุด (มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก)

(๘) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นสูงสุด (มหาวชิรมงกุฎ)

(๙) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นที่ ๑ (ประถมาภรณ์ช้างเผือก)

(๑๐) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นที่ ๑ (ประถมาภรณ์มงกุฎไทย)

(๑๑) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์ ชั้นที่ ๑ (ปฐมดิเรกคุณาภรณ์)

ข. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดคล้องคอมิตดารา ได้แก่

(๑) เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า ฝ่ายหน้า ชั้นที่ ๒ ชนิดที่ ๑ (ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ)

(๒) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี ชั้นที่ ๒ (มหาโยธิน)

- (๓) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นที่ ๒ (ทวีติยาภรณ์
ช้างเผือก)
- (๔) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นที่ ๒ (ทวีติยาภรณ์
มงกุฎไทย)
- (๕) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์ ชั้นที่ ๒ (ทุติยดิเรก
คุณาภรณ์)
- ค. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดคล้องคอไม่มีดารา ได้แก่
- (๑) เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า ฝ่ายหน้า ชั้นที่ ๒ ชนิดที่ ๒ (ทุติยจุลจอมเกล้า)
- (๒) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี ชั้นที่ ๓ (โยธิน)
- (๓) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นที่ ๓ (ตริตาภรณ์ช้างเผือก)
- (๔) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นที่ ๓ (ตริตาภรณ์
มงกุฎไทย)
- (๕) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์ ชั้นที่ ๓ (ตติยดิเรก
คุณาภรณ์)
- (๖) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นสิริยิ่งรามกีรติลูกเสือสดุดีชั้นพิเศษ
- ง. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดประดับหน้าอกเสื้อ
- (๑) เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า ฝ่ายหน้า ชั้นที่ ๓ ชนิดที่ ๑ (ตติยจุลจอม
เกล้าวิเศษ)
- (๒) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี ชั้นที่ ๔ (อัศวิน)
- (๓) เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า ฝ่ายหน้า ชั้นที่ ๓ ชนิดที่ ๒ (ตติยจุลจอมเกล้า)
- (๔) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นที่ ๔ (จักรยาภรณ์
ช้างเผือก)
- (๕) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นที่ ๔ (จักรยาภรณ์
มงกุฎไทย)
- (๖) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์ ชั้นที่ ๔ (จตุตถดิเรก
คุณาภรณ์)
- (๗) เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า ฝ่ายหน้า ชั้นที่ ๓ ชนิดที่ ๓ (ตติยานุ
จุลจอมเกล้า)

๕๑๖

- (๘) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นที่ ๕ (เบญจมาภรณ์ช้างเผือก)
- (๙) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นที่ ๕ (เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย)
- (๑๐) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์ ชั้นที่ ๕ (เบญจมาดิเรกคุณาภรณ์)
- (๑๑) เหรียญราชอิสริยาภรณ์ต่าง ๆ
- ข้อ ๑๐ เครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานแก่สตรี แบ่งตามชนิดและลักษณะของการประดับ โดยเรียงตามประเภท ตระกูล และชั้นตราสูงสุดตามลำดับ ดังนี้
- ก. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดมีสายสะพายมีดารา ได้แก่
- (๑) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชมิตราภรณ์
- (๒) เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ ฝ่ายใน (มีสายสร้อย)
- (๓) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์ ฝ่ายใน
- (๔) เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า ฝ่ายใน ชั้นที่ ๑ (ปฐมจุลจอมเกล้า)
- (๕) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นสูงสุด (มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก)
- (๖) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นสูงสุด (มหาวชิรมงกุฎ)
- (๗) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นที่ ๑ (ประถมาภรณ์ช้างเผือก)
- (๘) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นที่ ๑ (ประถมาภรณ์มงกุฎไทย)
- (๙) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์ ชั้นที่ ๑ (ปฐมดิเรกคุณาภรณ์)
- ข. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดมีสายสะพายไม่มีดารา ได้แก่ เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า ฝ่ายใน ชั้นที่ ๒ ชนิดที่ ๑ (ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ)
- ค. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดประดับหน้าป้าเลื้อยมีดารา ได้แก่
- (๑) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นที่ ๒ (ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก)
- (๒) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นที่ ๒ (ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย)

๕๑๗

- (๓) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์ ชั้นที่ ๒ (ทุติยดิเรกคุณาภรณ์)
- ง. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดคล้องคอไม่มีดารา ได้แก่ เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นสิริยิ่งรามกีรติลูกเสือสดุดีชั้นพิเศษ
- จ. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดประดับหน้าป้าเสื้อไม่มีดารา ได้แก่
- (๑) เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า ฝ่ายใน ชั้นที่ ๒ ชนิดที่ ๒ (ทุติยจุลจอมเกล้า)
- (๒) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นที่ ๓ (ตรีตาภรณ์ช้างเผือก)
- (๓) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นที่ ๓ (ตรีตาภรณ์มงกุฎไทย)
- (๔) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์ ชั้นที่ ๓ (ตติยดิเรกคุณาภรณ์)
- (๕) เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า ฝ่ายใน ชั้นที่ ๓ (ตติยจุลจอมเกล้า)
- (๖) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นที่ ๔ (จตุรตาภรณ์ช้างเผือก)
- (๗) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นที่ ๔ (จตุรตาภรณ์มงกุฎไทย)
- (๘) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์ ชั้นที่ ๔ (จตุตถดิเรกคุณาภรณ์)
- (๙) เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า ฝ่ายใน ชั้นที่ ๔ (จตุตถจุลจอมเกล้า)
- (๑๐) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นที่ ๕ (เบญจมาภรณ์ช้างเผือก)
- (๑๑) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นที่ ๕ (เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย)
- (๑๒) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์ ชั้นที่ ๕ (เบญจตติยดิเรกคุณาภรณ์)
- (๑๓) เหรียญราชอิสริยาภรณ์ต่าง ๆ

หมวด ๒

การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์

ข้อ ๑๑ การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ให้ปฏิบัติ ดังนี้

(๑) เครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้ได้รับพระราชทานเข้าเฝ้าฯ รับพระราชทาน มีให้ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้นก่อนกำหนดเวลาที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เข้าเฝ้าฯ รับพระราชทาน

หากทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานแล้ว แต่ไม่สามารถเข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานได้ จะประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้นนับตั้งแต่ผ่านพ้นพิธีพระราชทานแล้ว เว้นแต่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้เข้าเฝ้าฯ ในโอกาสต่อไป จึงให้นำความในวรรคแรกมาใช้บังคับโดยอนุโลม

หากมีความจำเป็นไม่สามารถรับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในวันพิธีพระราชทานได้ในกรณีใดก็ตาม จะประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้นได้ นับตั้งแต่สิ้นสุดพิธีพระราชทาน

(๒) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อื่น ๆ ให้ประดับได้ตั้งแต่วันเนื่องในโอกาสพระราชทาน หรือตั้งแต่วันที่มิประกาศของทางราชการแล้วแต่กรณี

หมวด ๓

การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับเครื่องแบบเต็มยศ

ข้อ ๑๒ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดประดับหน้าอกเสื้อและชนิดประดับหน้าบ่าเสื้อ เครื่องแบบให้ปฏิบัติ ดังนี้

(๑) บุรุษ ให้ประดับไว้เหนือปกกระเป่าเสื้อเบื้องซ้ายต่ำกว่าแนวรังคัมเม็ดที่หนึ่งลงมาโดยให้ดวงตราอยู่ระหว่างขอบบนปกกระเป่าเสื้อพองามและให้เรียงลำดับเกียรติจากด้านรังคัมไปทางเบื้องซ้าย

(๒) สตรี ให้ประดับไว้ที่หน้าบ่าเสื้อเบื้องซ้ายพองาม โดยให้เรียงลำดับเกียรติจากด้านรังคัมลดหลั่นไปปลายบ่าซ้าย

ข้อ ๑๓ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดคล้องคอไม่มีดารา ให้คล้องไว้ในปกเสื้อโดยให้ห่วงและแพรแถบห้อยดวงตราออกมานอกเลี้ยวระหว่างตะขอตัวล่างที่ขอบคอเสื้อกับกระดุมเม็ดที่หนึ่งพองาม

และให้ส่วนสูงสุดของดวงตราจรตขอบล่างของคอเสื้อหากได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ชนิดคัล้องคอมมากกว่า ๒ ดวง เพื่อความเรียบร้อยสวยงาม ควรประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุด ที่ได้รับพระราชทานเพียง ๒ ดวง โดยประดับดวงตราของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่มีลำดับเกียรติสูง เป็นลำดับที่สอง ให้แพรแถบลอดออกมาระหว่างกระดุมเม็ดที่สองกับขอบล่างของรังคุดมพองาม

ข้อ ๑๔ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดคัล้องคอมมีดาราและชนิดประดับหน้าป้าเสื้อมีดารา ให้ปฏิบัติ ดังนี้

(๑) บุรุษ การประดับดวงตราให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับข้อ ๑๓ ส่วนดาราให้ประดับไว้ที่ ออกเสื้อเบื้องซ้ายระดับใต้ชายปกกระเป่า

กรณีได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดคัล้องคอมมีดารามากกว่า ๑ ดวง เพื่อความเรียบร้อยสวยงาม ควรประดับดาราของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นตราเดียวกับดวงตราที่คัล้องคอ เพียง ๒ ดวง โดยให้ประดับดาราในลำดับเกียรติที่สูงกว่าตามวรรคหนึ่ง ส่วนดาราที่มีลำดับเกียรติสูงเป็น ลำดับที่สองให้ประดับในระดับต่ำกว่าหรือเยื้องไปเบื้องซ้ายพองาม

(๒) สตรี การประดับดวงตราให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับข้อ ๑๒. (๒) ส่วนดาราให้ประดับไว้ที่ ออกเสื้อเบื้องซ้าย โดยเทียบเคียงในตำแหน่งและระดับเดียวกับบุรุษ

กรณีได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดประดับหน้าป้าเสื้อมีดารา ๒ ดวง ให้ประดับดาราของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นตราเดียวกับที่ประดับหน้าป้าเสื้อโดยให้ประดับดาราตาม (๑) วรรคสอง หากได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ดังกล่าวมากกว่า ๒ ดวง ให้ประดับดาราตามข้อ ๑๕ (๒) หรือข้อ ๑๕ (๓) แล้วแต่กรณี

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่กำหนดให้ประดับดาราไว้ที่อกเสื้อเบื้องขวาให้นำความในวรรคหนึ่ง มาใช้บังคับ

ข้อ ๑๕ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดมีสายสะพาย ให้สวมสายสะพายตามกฎหมาย ว่าด้วยเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้น ๆ ส่วนการประดับดาราให้ยึดแนวรังคุดมเป็นหลัก โดยให้ประดับดาราที่มี ลำดับเกียรติสูงสุดไว้ใกล้แนวรังคุดม ส่วนดาราที่มีลำดับเกียรติรองลงไป ให้ประดับต่ำกว่าหรือเยื้องไป เบื้องซ้ายของลำตัวลดหลั่นกันไปโดยมีวิธีปฏิบัติ ดังนี้

(๑) กรณีได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์มีดาราไม่เกิน ๒ ดวง ให้ประดับดาราที่มี ลำดับเกียรติสูงสุดไว้ที่อกเสื้อเบื้องซ้ายใต้ชายปกกระเป่า และให้ประดับดาราที่มีลำดับเกียรติสูงเป็นลำดับ ที่สองในระดับต่ำกว่าหรือเยื้องไปเบื้องซ้ายพองาม

(๒) กรณีได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์มีดารา ๓ ดวง ให้ประดับดาราที่มีลำดับเกียรติสูงสุดไว้ที่อกเสื้อเบื้องซ้ายได้ชายปกกระเป๋าสวนดาราที่มีลำดับเกียรติสูงเป็นลำดับที่สองให้ประดับในระดับต่ำกว่าดาราดวงแรกเยื้องไปใกล้แนวรวงคุมและดาราที่มีลำดับเกียรติสูงเป็นลำดับที่สามให้ประดับในแนวระดับเดียวกับดาราดวงที่สองเยื้องไปทางซ้าย โดยให้มีระยะห่างกันพองาม

(๓) กรณีได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่มีดารา ๔ ดวง หรือมากกว่าอาจพิจารณาประดับเพียง ๔ ดวงตามความเหมาะสม โดยประดับดาราที่มีลำดับเกียรติสูงสุดไว้ที่อกเสื้อเบื้องซ้ายได้ชายปกกระเป๋าดาราที่มีลำดับเกียรติสูงเป็นลำดับที่สอง ให้ประดับในระดับต่ำกว่าดาราดวงแรก เยื้องไปใกล้แนวรวงคุม ส่วนดาราที่มีลำดับเกียรติสูงเป็นลำดับที่สาม ให้ประดับในแนวระดับเดียวกับดาราดวงที่สองเยื้องไปทางซ้าย และดาราที่มีลำดับเกียรติสูงเป็นลำดับที่สี่ ให้ประดับไว้เบื้องล่างสุดตรงกับดาราดวงแรกโดยมีระยะห่างจากดาราดวงที่สองและดวงที่สามพองาม

การประดับดาราของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดมีสายสะพายร่วมกับดาราของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดคล้องคอหรือชนิดประดับหน้าบ่าเสื้อให้นำความในข้อ ๑๔ มาใช้บังคับ

ข้อ ๑๖ กรณีหมายกำหนดการระบุชนิดของสายสะพาย ให้สวมสายสะพายตามที่หมายกำหนดการระบุ โดยประดับดาราของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดของแต่ละตระกูลที่ได้รับพระราชทานตามลำดับ

ผู้ที่มีได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามที่หมายกำหนดการระบุไว้ให้สวมสายสะพายชั้นสูงสุดหรือเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดที่ได้รับพระราชทานส่วนการประดับดาราให้นำความตามวรรคหนึ่งมาใช้บังคับ

ข้อ ๑๗ กรณีหมายกำหนดการมิได้ระบุชนิดของสายสะพาย ให้สวมสายสะพายที่มีลำดับเกียรติสูงสุดที่ได้รับพระราชทาน หากมิได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสายสะพาย ให้ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่มีลำดับเกียรติสูงสุดที่ได้รับพระราชทาน

ข้อ ๑๘ การประดับเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ แม้จะสวมสายสะพายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตระกูลใดก็ตามต้องสวมสายสร้อยห้อยตรามหาจักรีกับประดับดาราจักรีด้วยทุกครั้ง

ข้อ ๑๙ การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์ ให้สวมสายสะพายเฉพาะงานที่เป็นมงคล หรือในงานที่หมายกำหนดการระบุไว้ หากมิได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ดังกล่าวให้นำความในข้อ ๑๖ วรรคสองมาใช้บังคับ

ข้อ ๒๐ การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษหรือปฐมจุลจอมเกล้าให้สวมสายสร้อยพร้อมดวงตราหรือสายสะพายพร้อมดวงตราอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่หมายกำหนดการระบุไว้ หากจะสวมสายสร้อยจุลจอมเกล้าร่วมกับการสวมสายสะพายให้สวมสายสะพายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดอื่นที่ได้รับพระราชทาน

กรณีหมายกำหนดการระบุให้สวมสายสร้อยจุลจอมเกล้า หากไม่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษ หรือปฐมจุลจอมเกล้า ฝ่ายหน้า ให้สวมสายสะพายที่มีลำดับเกียรติสูงสุดอื่นที่ได้รับพระราชทาน และหากไม่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสายสะพาย ให้ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่มีลำดับเกียรติสูงสุดที่ได้รับพระราชทาน

ข้อ ๒๑ การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี ควรสวมสายสะพายรามาธิบดีเฉพาะงานที่เกี่ยวกับราชการทหาร ซึ่งมีหมายกำหนดการระบุไว้โดยเฉพาะว่าให้สวมสายสะพายรามาธิบดี

ข้อ ๒๒ การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นสิริยิ่งรามกีรติลูกเสือสดุดีชั้นพิเศษ ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยลูกเสือกำหนดไว้

กรณีสตรีที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์รามกีรติลูกเสือสดุดีชั้นพิเศษให้คล้องแพรแถบไว้ได้ปกเสื้อเชิ้ตตัวใน โดยให้ห้วงและแพรแถบห้อยดวงตราทับอยู่บนผ้าผูกคอ

ข้อ ๒๓ กรณีหมายกำหนดการหรือกำหนดนัดหมายของทางราชการระบุให้แต่งกายด้วยเครื่องแบบเต็มยศ ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ประเภทหรือตระกูลใดก็ตาม หากผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไม่เป็นผู้ที่มีกฎหมายหรือข้อบังคับของทางราชการให้มีเครื่องแบบเฉพาะ ให้แต่งกายดังนี้

(๑) บุรุษ แต่งเครื่องแบบขอเฝ้า (เต็มยศ)

(๒) สตรี แต่งชุดไทย

หมวด ๔

การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับเครื่องแบบครึ่งยศ

ข้อ ๒๔ การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับเครื่องแบบครึ่งยศ ให้ประดับเช่นเดียวกับการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับเครื่องแบบเต็มยศ ส่วนผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสายสะพาย ให้ประดับดาราของเครื่องราชอิสริยาภรณ์แต่ไม่สวมสายสะพายและไม่สวมสายสร้อย เว้นแต่ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ดังต่อไปนี้

๕๒๒

- (๑) เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ ฝ่ายใน
- (๒) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์ ฝ่ายใน
- (๓) เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า ชั้นที่ ๑ ปฐมจุลจอมเกล้า ฝ่ายใน
- (๔) เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า ชั้นที่ ๒ ทุติยจุลจอมเกล้าพิเศษ ฝ่ายใน ไม่ต้อง

ประดับตราของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ดังกล่าว แต่ให้นำดวงตราห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ
ประดับที่หน้าบาเลื่อเบื้องซ้าย

ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์
จะประดับต่างกายเครื่องยศเฉพาะงานที่เป็นมงคลเท่านั้น

กรณีผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไม่เป็นผู้ที่มีกฎหมายหรือข้อบังคับของทาง
ราชการให้มีเครื่องแบบเฉพาะ ให้นำความในข้อ ๒๓ มาใช้บังคับ

หมวด ๕

การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับเครื่องแบบปกติขาว

ข้อ ๒๕ ให้ประดับแพรแถบย่อของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับพระราชทานที่อกเสื้อ
เหนือปกกระเป๋าบื้องซ้าย โดยไม่ต้องประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เว้นแต่กำหนดนัยหมายของทาง
ราชการระบุไว้เป็นอย่างอื่น

กรณีหมายกำหนดการหรือกำหนดนัยหมายของทางราชการระบุให้ต่างกายเครื่องแบบ
ปกติขาวประดับเหรียญ ให้ประดับเฉพาะเหรียญราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับพระราชทานและเหรียญที่ระลึก
โดยไม่ต้องประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับพระราชทาน และแพรแถบย่อของเครื่องราชอิสริยาภรณ์

กรณีหมายกำหนดการหรือกำหนดนัยหมายของทางราชการระบุให้ต่างกายเครื่องแบบ
ปกติขาว หากผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไม่เป็นผู้ที่มีกฎหมายหรือข้อบังคับของทางราชการ
ให้มีเครื่องแบบเฉพาะ ให้ต่างกายนี้อย่างนี้

- (๑) บุรุษ เครื่องแบบขอเฝ้า (ปกติขาว)
- (๒) สตรี ชุดไทย ไม่ประดับแพรแถบย่อของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามความ

ในวรรคหนึ่ง

หมวด ๖

การประดับแพรแถบย่อของเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับเครื่องแบบปฏิบัติงาน

ข้อ ๒๖ การประดับแพรแถบย่อของเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับเครื่องแบบปฏิบัติงานของทางราชการ รัฐวิสาหกิจ สภากาชาดไทยและหน่วยงานต่าง ๆ ให้นำความในข้อ ๒๕ วรรคหนึ่ง มาใช้บังคับ

หมวด ๗

การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับเครื่องแบบสโมสร

ข้อ ๒๗ การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับเครื่องแบบสโมสร ให้ปฏิบัติดังนี้

(๑) การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดประดับหน้าอกเสื้อสำหรับเครื่องแบบสโมสร ให้ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ย่อส่วนตามขนาดที่ทางราชการกำหนดที่ปกเสื้อเบื้องซ้ายของเสื้อชั้นนอกใต้เครื่องหมายสังกัดพಂಗาม หากไม่มีเครื่องหมายสังกัดให้ประดับที่ปกเสื้อพಂಗาม

(๒) การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดคล้องคอและเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดคล้องคอมีดาราสำหรับเครื่องแบบสโมสร ให้ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับพระราชทานโดยไม่ย่อส่วน หากได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดคล้องคอหรือชนิดคล้องคอมีดาราหลายดวงให้ประดับเฉพาะเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่มีลำดับเกียรติสูงสุดเท่านั้น โดยคล้องดวงตราให้แพรแถบอยู่ใต้ผ้าผูกคอ ส่วนดาราให้ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายด้านนอก

(๓) การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดสายสะพายสำหรับเครื่องแบบสโมสรให้ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับพระราชทานโดยให้นำความในหมวด ๓ ว่าด้วยการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับเครื่องแบบเต็มยศ ข้อ ๑๕ ถึงข้อ ๒๑ มาใช้บังคับ โดยให้สวมสายสะพายทับเสื้อตัวในโดยไม่สวมสายสร้อย

ข้อ ๒๘ การแต่งกายเครื่องแบบสโมสรที่มีหมวกกำหนดการหรือกำหนดนัดหมายของทางราชการระบุให้ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ให้ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับพระราชทานโดยไม่ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ย่อส่วน

กรณีไม่เป็นผู้ที่มิถูกหมายหรือข้อบังคับของทางราชการให้มีเครื่องแบบเฉพาะให้แต่งกายดังนี้

(๑) บุรุษ เครื่องแบบขอเฝ้า (เต็มยศ)

(๒) สตรี ชุดไทย

หมวด ๘

การประดับดุมเสื้อเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับชุดสากลและชุดไทย

ข้อ ๒๙ การประดับดุมเสื้อเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับชุดสากลให้ประดับที่ปกเสื้อ ส่วนล่างเบื้องซ้ายของเสื้อชั้นนอก หากได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์หลายตระกูล ให้ประดับดุมเสื้อเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่มีลำดับเกียรติสูงสุดที่ได้รับพระราชทานของตระกูลใดตระกูลหนึ่ง เพียงตระกูลเดียว

ข้อ ๓๐ การประดับกระดุมเสื้อเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับชุดไทย ให้ปฏิบัติดังนี้

(๑) บุรุษ ให้ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายบริเวณปากกระเป๋าสีเสื้อใกล้แนวรั้งดุมหากได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์หลายตระกูล ให้ประดับดุมเสื้อเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่มีลำดับเกียรติสูงสุดที่ได้รับพระราชทานของตระกูลใดตระกูลหนึ่งเพียงตระกูลเดียว

การประดับดุมเสื้อเครื่องราชอิสริยาภรณ์ดังกล่าว ให้ประดับได้เฉพาะสำหรับเสื้อชุดไทยสีพื้น

(๒) สตรี ให้ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย หากได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์หลายตระกูล ให้ประดับดุมเสื้อเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่มีลำดับเกียรติสูงสุดที่ได้รับพระราชทานของตระกูลใดตระกูลหนึ่งเพียงตระกูลเดียว

การประดับดุมเสื้อเครื่องราชอิสริยาภรณ์ดังกล่าว ให้ประดับได้เฉพาะสำหรับ ชุดไทยเรือนต้น ชุดไทยจิตรลดา ชุดไทยอมรินทร์ และชุดไทยบรมพิมาน

หมวด ๙

การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เครื่องอิสริยาภรณ์ เหรียญหรือตรา

ที่เป็นเครื่องประดับต่างประเทศร่วมกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

และเหรียญราชอิสริยาภรณ์ไทย

ข้อ ๓๑ การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เครื่องอิสริยาภรณ์ เหรียญหรือตราที่เป็นเครื่องประดับต่างประเทศ ซึ่งมีระเบียบ ข้อบังคับของต่างประเทศว่าให้ประดับได้จะต้องได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ประดับได้ในโอกาสอันควรก่อน ได้แก่ การต้อนรับพระราชอาคันตุกะ อาคันตุกะ หรืองานที่เกี่ยวข้องกับประเทศนั้น ๆ

ข้อ ๓๒ ให้ระดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทยหรือเหรียญราชอิสริยาภรณ์ไทยไว้ในลำดับสูงกว่าเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เครื่องอิสริยาภรณ์ เหรียญหรือตราที่เป็นเครื่องประดับต่างประเทศแล้วแต่กรณี แต่การประดับเหรียญราชอิสริยาภรณ์ไทยให้ประดับไว้ในลำดับต่ำกว่าเครื่องราชอิสริยาภรณ์หรือเครื่องอิสริยาภรณ์ต่างประเทศ

กรณีที่ต้องประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เครื่องอิสริยาภรณ์ เหรียญหรือตราไปในงานหรือโอกาสที่ประมุขต่างประเทศของประเทศใดประเทศหนึ่งมาเยือนประเทศไทยให้ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เครื่องอิสริยาภรณ์ เหรียญหรือตราที่เป็นเครื่องประดับต่างประเทศของประเทศนั้นไว้ในลำดับสูงกว่าเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทยหรือเหรียญราชอิสริยาภรณ์ไทย แล้วแต่กรณี

ข้อ ๓๓ การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เครื่องอิสริยาภรณ์ เหรียญหรือตราที่เป็นเครื่องประดับต่างประเทศ ที่มีวิธีการประดับแตกต่างกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทยหรือเหรียญราชอิสริยาภรณ์ไทย แล้วแต่กรณี ให้ประดับร่วมกันได้

หมวด ๑๐

การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทยของชาวต่างประเทศ

ข้อ ๓๔ ชาวต่างประเทศจะมีสิทธิในการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทยได้ต้องเป็นผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย ตามความในข้อ ๓

ข้อ ๓๕ การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทยของชาวต่างประเทศ ให้นำความในข้อ ๔ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ ๓๖ การแต่งกายประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทยของชาวต่างประเทศให้แต่งกายดังนี้

(๑) บุรุษ แต่งเครื่องแบบขอเฝ้า เครื่องแบบ ชุดประจำชาติพิธีการ ชุดราตรีโสมสรหรือชุดสากล แล้วแต่กรณี

(๒) สตรี แต่งชุดไทย เครื่องแบบ ชุดประจำชาติพิธีการ ชุดราตรียาวสุภาพ หรือชุดสุภาพ แล้วแต่กรณี

ข้อ ๓๗ การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทยร่วมกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ เหรียญหรือตราที่เป็นเครื่องประดับของประเทศที่ชาวต่างประเทศนั้น ๆ ถือสัญชาติอยู่

๕๒๖

ให้เป็นไปตามที่กฎหมายหรือระเบียบว่าด้วยการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เครื่องอิสริยาภรณ์
เหรียญหรือตราที่เป็นเครื่องประดับของประเทศนั้น ๆ กำหนดไว้ เว้นแต่ไม่มีกฎหมายหรือระเบียบกำหนดไว้
จึงให้นำความในหมวด ๙ มาใช้บังคับในลักษณะถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติต่อกัน

ประกาศ ณ วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๑

(ลงชื่อ) ชวน หลีกภัย

(นายชวน หลีกภัย)

นายกรัฐมนตรี